

Michna, Pavel

**Středověká keramika ve sbírkách Prehistorického ústavu University J.E.
Purkyně v Brně**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada
archeologicko-klasická. 1966, vol. 15, iss. E11, pp. 139-141*

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109670>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

тельство остатка деревянной постройки. Площадка, прилегающая к усеченной пирамиде с северо-северо-востока служила хозяйственным двором. Если в пруд напускалась вода, то она обтекала укрепление с трех сторон. В письменных источниках конца 14 и начала 15 вв. это укрепление называлось сиртя. Конец его существования мы датировем 15 веком.

Перевел Иржи Бронки

Středověká keramika ve sbírkách Prehistorického ústavu University J. E. Purkyně v Brně

Ve studijních sbírkách Prehistorického ústavu University J. E. Purkyně v Brně je vedle pravěké keramiky také několik středověkých nádob. Pocházejí většinou z darů, takže neznáme jejich náleзовé okolnosti a v některých případech dokonce i místo nálezů. Mimo tuto skupinu stojí pouze několik exemplářů, které svým významem vybočují z rámce ostatní keramiky: jsou to brněnské a loštické poháry.

V inventáři (Inventář B, sbírky, zal. 20. X. 1932; dále jen Inventář) byly původně považovány, zřejmě chybně, za kachle a nesprávně kladeny do 17. století.

Brněnské poháry jsou ve sbírkách celkem čtyři, avšak pouze jeden má uvedenou lokalitu — Brno. Loštické poháry jsou pouze tři: inv. č. 22 pochází z Prahy, Kolovratského paláce, inv. č. 46 je z Loštic a inv. č. 47 nemá uvedenou lokalitu. Je však v Inventáři popisován hned za pohárem inv. č. 46, který pochází z Loštic. Je tedy možné, že jde o totožnou lokalitu.

Bez inv. č. Brněnský pohár esovitě profilovaného těla (obr. 7 : 3). Hrdlo je kalichovitě rozvětveno a zvenčí bohatě profilováno. Šroubovnicově žlábkované tělo přechází plynule v nožku, která není zřetelně odsazena. Dno je dovnitř klenuto a nese stopy po odříznutí od hrnčířského kruhu. Povrch je tuhově černý. Lom červenavý. Lokalita: Brno. V. 18,8 cm, průměr okraje 8,8 cm, průměr dna 5,6 cm.

Inv. č. 22. Loštický pohár bezuchý (obr. 7 : 1). Nádoba je nízká, široká s výdutí v horní třetině. Okraj je manžetovitě profilovaný. Šroubovnicově rýhované tělo se směrem dolů plynule zužuje. Charakteristický bradavčitý povrch má šedohnědou barvu. Lokalita: Praha, Kolovratský palác. V. 16,3 cm, průměr okraje 9,5 cm, průměr dna 6,6 cm.

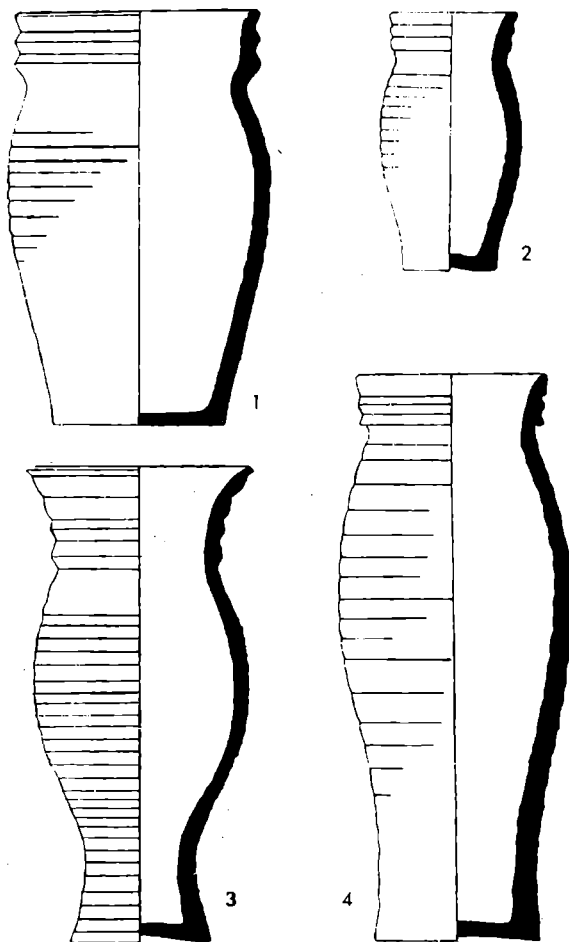
Inv. č. 46. Loštický pohár bezuchý, štíhlý (obr. 7 : 4). Okraj je manžetovitý a mírně nálevkovitě rozvětvený. Na těle nádoby je šroubovnicově — stopa po vytáčení na rychloobrátkovém hrnčířském kruhu. Směrem dolů se nádoba zužuje a vytváří takřka nožku. Na odsazeném, dovnitř prohnutém dně jsou stopy po odříznutí od kruhu. Bradavčitý povrch má čokoládově hnědou barvu. Lom černý. Lokalita: Loštice. V. 20,2 cm, průměr okraje 7,3 cm, průměr dna 3,5 cm.

Inv. č. 47. Loštický pohárek bezuchý (obr. 7 : 2). Manžetovitě profilovaný okraj je částečně odlomen. Horizontálně žlábkované tělo má soudečkovitý tvar. Typický drsný povrch má čokoládově hnědou barvu. Lom je černý. Lokalita: asi Loštice. V. 10,3 cm, průměr okraje 4,5 cm, průměr dna 3,5 cm.

*

Brněnské poháry patří mezi typické pozdní gotické keramické zboží. Odraz slohu se jeví v celé tektonice nádoby. Tvarově se rozlišují na dva typy: 1. prosté poháry, 2. poháry na nožce. Náš pohár patří k prvnímu typu. Oba typy jsou vyráběny stejným způsobem, tj. na rychloobrátkovém hrnčířském kruhu, což prozrazuje i odříznutí dna od podložky. Oba typy se nacházejí často společně v jednom nálezovém celku, takže můžeme soudit, že se oba typy vyvíjely dlouho vedle sebe. B. Novotný na základě rozboru nálezů z Brna, Orlí ulice, (B. Novotný, Hromadný nález ze 16. století v Brně, *Fontes archaeologicae Moraviae*, Tom. I., Brno 1959) dospěl k závěru, že poháry na nožkách jsou z typologického hlediska mladší variantou protáhlých pohárovitých nádob. K názoru, že uvedený typ pohárů je i chronologicky starší, se přiklání

V. Nekuda (V. Nekuda, Z dílen středověkých hrnčírů na Moravě, Katalog k výstavě, Brno 1964). První typ pohárů klade do 15. století, zatím co poháry s vyvinutou nožkou přísluší do druhé poloviny 15. a do 16. století.

Obr. 7. Brněnské a loštické poháry ze sbírek katedry prehistorie filosofické fakulty UJEP v Brně.

Typickým představitelem moravské středověké keramiky jsou dále loštické poháry. Charakteristický je jejich bradavčitý povrch a ladná profilace těla. Vyskytují se v podstatě ve třech typech: 1. loštické hrnce, 2. loštické poháry bezuché, 3. loštické poháry s oušky (Z. Drobná, Loštické poháry. K otázce jejich datování a slohového zařazení, ČL, 1957, XLIV).

Loštické hrnce jsou podobné pohárům, avšak jsou více baňatější a širší. K těmto patří nádoba inv. č. 22 z Prahy, Kolovratského paláce. Tento typ se datuje na základě nálezů mincí ze Žadlovic (J. Wankel, Hromadný nález mincí v Žadlovicích u Loštic, ČVSMO, 1886, III) před polovinu

15. století. Podobný loštický hrnek, datovaný nálezem mincí do konce 14. století, pochází z Tovažova (Muzeum v Přerově, inv. č. 20 742).

Druhý typ pohárů je nejpočetnější. Náloží k němu obě nádoby inv. č. 46 a 47, přestože jsou výškově rozdílné. Z. Drobná klade tento typ do druhé poloviny až poslední třetiny 15. století (Z. Drobná, l. c.). Tvar analogický vyššímu poháru byl nalezen v Horních Borech (okr. Ždár nad Sázavou) a je datován mincemi do konce 15. století (Muzeum Vysočiny v Jihlavě, inv. č. 3316). Stejně lze časově zařadit i menší pohárek (inv. č. 47), který sloužil asi jako dutá míra (podobně i větší tvary nádob). Při své výšce 10,3 cm má obsah asi 0,25 žejdlíku (= 0,12 l). Tuto funkci loštických nádob potvrzují také některé dobové prameny. V zaznamenání svobod rychtářů na panství Moravská Třebová z roku 1548 se píše, že za každou prodanou bečku soli má obdržet „loss-ticzkey hrnczek solii“ (Urbář panství Mor. Třebová z r. 1548, Státní archiv Brno, pag. 124).

Závěrem je třeba poznamenat, že dosud nemáme žádnou syntetickou práci, která by úplně zpracovávala tyto typy moravské středověké keramiky. Předpokladem této práce bude přirozeně úplný soupis nálezů, k němuž má sloužit tento článek jako příspěvek.

P. Michna

Die mittelalterliche Keramik in den Sammlungen des Instituts für Vorgeschichte und Frühgeschichte der J.-E.-Purkyně-Universität in Brno.

In den Studiensammlungen des angeführten Instituts befindet sich ausser urgeschichtlichen Funden auch mittelalterliche Keramik — die Brünnner und die Lošticer Becher. Ihre Fundumstände sind nicht bekannt.

Ein Brünnner Becher (Abb. 7:3) wurde in Brünn selbst gefunden. Er hat eine graphitschwarze Oberfläche. Lošticer Becher gibt es hier im Ganzen drei: das Exemplar Inv.-Nr. 22 (Abb. 7:1) wurde in Prag, Kolowrat Palais, gefunden; das Exemplar Inv.-Nr. 46 (Abb. 7:4) stammt direkt aus Loštice. Ebenso dürfte der Becher Inv.-Nr. 47 (Abb. 7:2) auch aus Loštice herrühren. Die Lošticer Becher besitzen die charakteristische warzenartige Oberfläche von brauner Farbe.

Die Brünnner Becher gehören unter die spätgotische Keramikware. Unser Becher ist typologisch älter — er hat den bisher nicht vollkommen entwickelten Fuss. Dieser Typus wird manchmal in das 15., ein anderes Mal in das 16. Jahrhundert datiert.

Der Lošticer Becher Inv.-Nr. 22 ist von etwas topfartiger Form und er wird gewöhnlich vor die Mitte des 15. Jahrhunderts gelegt. Die schlanken Becher Inv.-Nr. 46 und 47 werden in die zweite Hälfte bis in das letzte Drittel des 15. Jahrhunderts datiert. Der kleinere Becher (Inv.-Nr. 47) diente offenbar als Hohlmaass (0,25 Sessel), wie es auch durch schriftliche Quelle bezeugt wird.

Übersetzt von K. Turnwald

Средневековая керамика в коллекциях Института по преистории и протоистории Университета Я. Э. Пуркyně в Брно.

В учебных коллекциях Института по преистории и протоистории находится наряду с доисторическими находками и средневековая керамика — брненские и лоштицкие бокалы. Условия их обнаружения не известны.

Брненский бокал (карт. 7:3) был обнаружен в Брно. Его поверхность черная как графит. В коллекциях всего 3 лоштицких бокала: бокал № 22 (карт. 7:1) был найден в Праге в Коловатском дворце, бокал № 46 (карт. 7:4) обнаружили прямо в Лоштицах, как и, по всей вероятности, бокал № 47 (карт. 7:2). Лоштицкие бокалы характерны своей бородавчатой поверхностью коричневого цвета.

Брненские бокалы относятся к керамическим изделиям поздней готики. У нашего бокала, типологически более древнего, форма ножки пока вполне не развита. Этот тип датируется или 15., или 16. веком.

Лоштицкий бокал № 22 отличается горшковидной формой и датируется второй половиной 15. в. Бокалы продолговатой формы № 46 и № 47 датируются второй половиной и последней третью 15. в. Небольшой бокальчик (№ 47) употреблялся, по-видимому, в качестве меры емкости (эта мера называлась „жейдлик“, и упомянутый бокальчик равнялся 0,25 „жейдлика“), о чем свидетельствуют и письменные памятники.

Перевел И. Бронен